

UNITAT 1: AL COMPÀS DE LA MÚSICA

Introducció:

Quan vivim la música, tant si és escoltant-la, ballant-la o interpretant-la, el nostre cos sempre en segueix els accents. Aquesta resposta corporal inconscient que es produeix és el resultat de moure's **al compàs de la música**.

Els accents musicals sempre estan en funció de l'objectiu que es persegueix. Per exemple, l'accent binari sempre es dona en una marxa, el ternari en un vals i el quaternari en peces de jazz.

En el compàs queda reflectit l'esperit íntim del que es vol expressar.

@ 1.1 Escolta un fragment de la cançó Piano man de Billy Joel i fixa't en la sensació de gronxament que provoca el seu compàs.

Activitats d'avaluació inicial:

1. Què és un compàs?
2. Què és un compàs binari? I un compàs ternari? I un de quaternari?

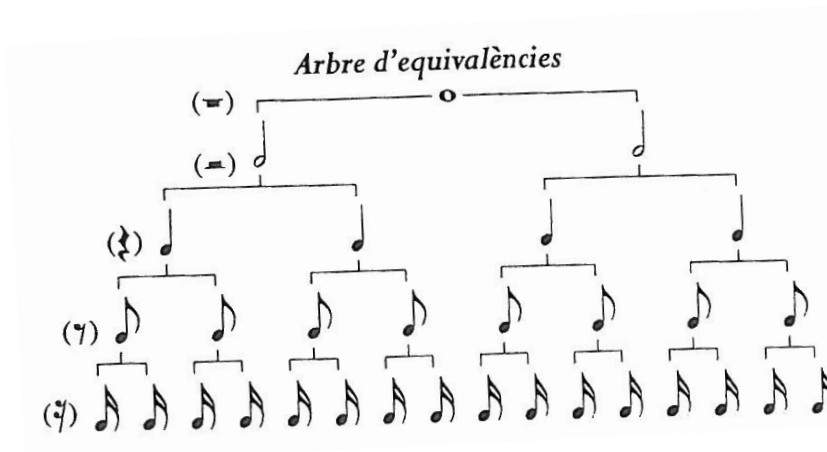
2on ESO

Objectius assolir

- ✚ Identificar els accents binaris, ternaris i quaternaris.
- ✚ Experimentar sensorialment la divisió binària i ternària de la pulsació.
- ✚ Conèixer les figures rítmiques i les seves equivalències amb diferents indicadors de pulsació.
- ✚ Saber llegir cèl·lules rítmiques amb compassos binaris, ternaris i quaternaris simples.
- ✚ Entendre el concepte i la interpretació rítmica del compàs compost.
- ✚ Saber llegir i interpretar temes musicals històrics de música actual en compàs compost.
- ✚ Identificar auditivament peces que tinguin compàs compost.
- ✚ Conèixer els símbols d'expressió musicals referents al tempo, caràcter, intensitat (dinàmica) i articulació interpretativa.

Repassem les durades de les figures

Les figures rítmiques representen les durades. **Mai no tenen durades fixes, però sí que mantenen durades equivalents les unes amb les altres.**

L'**indicador de pulsació** és el responsable de determinar en cada cas quant dura cada figura.

L'indicador de pulsació

L'indicador de pulsació defineix:

- Quina figura representa un temps, és a dir, **la unitat de pulsació**.

- Quant dura un temps en segons, és a dir **el tempo**.

El metrònom ens indica **les pulsacions per minut (tempo)**. Si un minut té 60 segons i l'indicador determina 60, vol dir que cada unitat de pulsació dura 1 segon.

2on ESO

“Per tant, l'indicador de pulsació, tal com diu el seu nom, indica la unitat de pulsació i el tempo de la música.”

$$\bullet = \text{♩} = 60$$

↓
pulsacions/minut

$$\begin{array}{ccc} \text{Unitat de pulsació} & & \text{tempo} \\ \bullet = \text{♩} & = & 60 \\ & \downarrow & \downarrow \\ & 1 \text{ temps} & 1 \text{ segon} \end{array}$$

Els compassos

Tota la música té accents rítmics regulars. Aquests accents poden ser:

- Binaris (l'accent és cada 2 temps)
- Ternaris (l'accent és cada 3 temps)
- Quaternaris (l'accent és cada 4 temps)

El compàs és el concepte rítmic encarregat d'agrupar els temps d'una manera regular. Gràficament es mostra a través dels signes següents:

- **L'indicador de compàs** (es posa al començament de la peça, després de la clau);
- **Les línies divisòries** (reparteixen els accents d'una manera regular, cada 2, 3 o 4 temps).

L'indicador de compàs està format per un **numerador** i un **denominador**:

- El numerador indica el nombre de temps que té cada compàs.
- El denominador indica la unitat de pulsació que dura un temps.

Numerador	2	3	4
Denominador 2	♩ -	♩ - -	♩ - - -
4	♩ -	♩ - -	♩ - - -
8	♩ -	♩ - -	♩ - - -

Activitats:

@ 1. Escolta els següents temes, que pertanyen a bandes sonores de pel·lícules molt conegudes, i esbrina si els compositors han utilitzat compassos binaris, ternaris o quaternaris.

1.5 a) *Raindrops keep falling on my head* de Burt Bacharach, de la pel·lícula *Dos homes i un destí*.

1.6 b) *Harry Lime theme* d'Anton Karas, de la pel·lícula *El tercer home*.

2on ESO

1.7 c) *Tema de Lara* de Maurice Jarre, de la pel·lícula *Doctor Zhibago*.

1.8 d) *Moon river* de Henry Mancini, de la pel·lícula *Esmorzar al Tiffany's*.

Els compassos simples

“Són aquells compassos binaris, ternaris i quaternaris la pulsació dels quals es pot subdividir en dues parts.”

Recorda quins són els compassos simples:

<i>Binaris</i>	<i>Ternaris</i>	<i>Quaternaris</i>
$\frac{2}{2}$ ♩ ♩	$\frac{3}{2}$ ♩ ♩ ♩	$\frac{4}{2}$ ♩ ♩ ♩ ♩
$\frac{2}{4}$ ♩ ♩	$\frac{3}{4}$ ♩ ♩ ♩	$\frac{4}{4}$ ♩ ♩ ♩ ♩
$\frac{2}{8}$ ♩ ♩	$\frac{3}{8}$ ♩ ♩ ♩	$\frac{4}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩
<i>Numerador</i> → nombre de temps per compàs. <i>Denominador</i> → unitat de pulsació (figura que dura 1 temps).		

Els compassos compostos

@ 1.9 Escolta la cançó *Chim, chim, cheree*, composta pels germans Robert i Richard Shermann per a la pel·lícula *Mary Poppins*, i marca totes les pulsacions possibles. Aquesta cançó té un compàs binari, ternari o quaternari? Es poden experimentar diferents compassos, segons si es porta una pulsació lenta o ràpida. Aquest és el cas d'una cançó que té el **compàs compost**.

“Els compassos compostos són aquells compassos binaris, ternaris i quaternaris la pulsació dels quals es pot subdividir en tres parts.”

Cada temps anirà representat per una figura que ompli les tres parts.

Compara els compassos simples i els compassos compostos.

2on ESO

<i>Binari</i>		<i>Ternari</i>		<i>Quaternari</i>	
<i>Simple</i>	<i>Compost</i>	<i>Simple</i>	<i>Compost</i>	<i>Simple</i>	<i>Compost</i>
$\frac{2 \times 3}{2 \times 2}$	$\frac{6}{4}$	$\frac{3 \times 3}{2 \times 2}$	$\frac{9}{4}$	$\frac{4 \times 3}{2 \times 2}$	$\frac{12}{4}$
$\frac{2 \times 3}{4 \times 2}$	$\frac{6}{8}$	$\frac{3 \times 3}{4 \times 2}$	$\frac{9}{8}$	$\frac{4 \times 3}{4 \times 2}$	$\frac{12}{8}$
$\frac{2 \times 3}{8 \times 2}$	$\frac{6}{16}$	$\frac{3 \times 3}{8 \times 2}$	$\frac{9}{16}$	$\frac{4 \times 3}{8 \times 2}$	$\frac{12}{16}$

Música en compassos compostos

Cada època històrica ha preferit uns compassos determinats. Així com en segles anteriors predominaven els compassos compostos, actualment, i per influència del rock i el jazz, predominen els compassos simples binaris i quaternaris.

Dels compassos compostos el més habitual és el de 6/8. Fixa't en els exemples que hi ha a continuació.

Música històrica

«El matí», de l'obra *Peer Gynt* d'Edvard Grieg (1843-1907).

Música de cinema

Tema de *Lara*, composició de Maurice Jarre per a la banda sonora de la pel·lícula *Doctor Zhivago*.

2on ESO

Música pop

Piano man, de Billy Joel.

Activitats:

@ 1.10-11-12-13

3. Escolta un fragment de cada un dels temes escollits com a exemple de compàs 6/8. Segueix cada tema a la partitura que li correspon.

ACTIVITATS

Activitats d'avaluació

1. Les figures tenen durades fixes? De què depenen les durades?
2. Per a què serveix l'indicador de pulsació?
3. Què és el tempo?
4. Explica la informació que dóna aquest indicador.

$$♩ = \text{♩} = 120$$

5. De què ens informa l'indicador de compàs en el numerador i en el denominador?
6. Què volen dir els denominadors 2, 4 i 8?
7. Quina diferència hi ha entre un compàs simple i un de compost? Posa un exemple d'un compàs binari simple i un exemple d'un compàs binari compost.
8. Què indica el numerador d'un compàs compost? I el denominador?
9. Copia aquestes frases rítmiques i posa-hi les línies divisòries.

Activitats de reforç

1. Copia aquestes frases rítmiques i posa les línies divisòries.

Activitats d'ampliació

1. Escriu el títol de tres cançons que tinguin compàs compost.
2. Escriu els compassos compostos que corresponen als compassos simples següents: 2/4, 3/8 i 4/4.
3. Inventa't un tema rítmic de quatre compassos en compàs 6/8; després inventa't una melodia sobre aquest ritme en la tonalitat de Do major.

ARA ET TOCA A TU

My Bonnie is over the ocean

Andante ♩ = 88

My Bon - nie is o - ver the o - cean, my Bon - nie is o - ver the sea. My

Bon - nie is o - ver the o - cean, oh bring back my Bon - nie to me. Bring back, bring back, oh

bring back my Bon - nie to me, to me. Bring back, bring back, oh bring back my Bon - nie to me.

2. Last night as I lay on my pillow, last night as I lay on my bed.
Last night as I lay on my pillow, I dreamed that my Bonnie was dead.
Bring back, bring back, oh bring back my Bonnie to me, to me.
Bring back, bring back, oh bring back my Bonnie to me, to me.
3. The winds have gone over the ocean, the winds have gone over the sea.
The winds have gone over the ocean, and brought back my Bonnie to me.
Bring back, bring back, oh bring back my Bonnie to me, to me.
Bring back, bring back, oh bring back my Bonnie to me, to me.

La música sensació

Quan parlem de **música-sensació** ens estem referint a aquells tipus de música que aporten més sensacions físiques que no pas emocions psicològiques. Per tant, aquestes composicions musicals tenen el **ritme** com a base de l'estil al qual pertanyen.

Així doncs, la **música DJ**, el **rock**, la **salsa**, la **samba** i el **merengue**, entre altres, es poden considerar com a exemples de música-sensació.

Els grecs clàssics –segles V-III aC- consideraven que la gimnàstica era la medicina del cos i la **música**, en canvi, la **medicina de l'ànima**: guaria tristeses, neguits i tot tipus de mals emocionals. La música era bona perquè provocava **catarsi**.

La **catarsi** és una purificació de les emocions que es pot aconseguir a través de la música. Consisteix a eliminar o transformar les emocions de manera que siguin menys perjudicials. En aquest sentit, el ritme, com a element intern de la música, ha estat utilitzat des de la prehistòria.

Quan estàs nerviós, ofegat per a feina o trist, i vols evadir-te, aquest tipus de música-sensació pot aconseguir canviar el teu estat d'ànim.

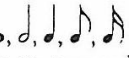
Activitats:

1. Fes un comentari per escrit sobre la música que consideres catàrtica per a tu. Explica en quines circumstàncies sents la necessitat d'utilitzar-la com a medicina de l'ànima.

@ 1.16

2. Escolta Rock around the clock en la versió de Bill Haley i estudia quines característiques de la música-sensació presenta.

CONCEPTES RÍTMICS BÀSICS

SOBRE LES FIGURES	
Durades de les figures 	Característiques: - Les durades no són fixes. - Les durades depenen de les figures i van en funció del que duri un temps, segons l'indicador de pulsació.
L'indicador de pulsació Pulsació = unitat de temps = tempo	Característiques L'indicador de pulsació ens informa sobre: - La unitat de temps (unitat de pulsació): - El tempo o velocitat, és a dir, la durada en segons d'un temps (30, 60, 120...).
Indicacions metronòmiques 	Característiques Les indicacions metronòmiques ens indiquen quantes unitats de pulsació hi ha d'haver en un minut: 60 = 1 segon per a cada unitat de pulsació (1 temps = 1 s); 30 = 2 segons per a cada unitat de pulsació (1 temps = 2 s); 120 = 1/2 segon per a cada unitat de pulsació (1 temps = 1/2 s).

SOBRE ELS COMPASSOS

El **compàs** és el concepte rítmic encarregat d'agrupar els temps d'una manera regular. S'expressa gràficament mitjançant l'indicador de compàs i les línies divisòries, les quals reparteixen els accents cada dos, cada tres o cada quatre temps i originen els compassos binaris, ternaris i quaternaris simples i compostos.

Hi ha compassos simples i compassos compostos:

- En els compassos simples cada temps es pot subdividir en dues parts.
- En els compassos compostos cada temps es pot subdividir en tres parts.

L'indicador de compàs		
	<i>En els compassos simples</i>	<i>En els compassos compostos</i>
Numerador	Indica el nombre de temps que té cada compàs.	Indica el nombre de figures que entren en un compàs.
Denominador	Indica la unitat de pulsació que dura un temps.	Indica la figura que representa 1/3 del temps.

Correspondència dels compassos simples amb els compassos compostos

Binaris		Ternaris		Quaternaris	
<i>Simple</i>	<i>Compost</i>	<i>Simple</i>	<i>Compost</i>	<i>Simple</i>	<i>Compost</i>
2/2	6/4	3/2	9/4	4/2	12/4
2/4	6/8	3/4	9/8	4/4	12/8
2/8	6/16	3/8	9/16	4/8	12/16

PER SABER-NE MÉS

Els símbols de l'escriptura musical

Els símbols de l'escriptura musical determinen com s'ha de dur a terme la interpretació. Per repetir exactament una frase musical no cal escriure-la de nou, sinó que s'utilitzen els **signes de repetició**. El fragment que s'ha de repetir queda limitat per una doble barra, formada per una línia fina i una gruixuda, i dos punts.

Si el fragment que s'ha de repetir té canvis en el final, es fan servir els indicadors de **final 1** i **final 2**. Quan s'estigui interpretant per segona vegada, s'harà de saltar el final 1 i passar al final 2.

Però si al final d'una partitura hi ha les sigles **D.C. al Fine**, vol dir que cal tornar al començament (da capo en italià vol dir "des del començament") i acabar la interpretació en arribar al **Fine** (que vol dir "final" en italià).

SÍMBOLS I EXPRESSIONS

En les partitures és molt freqüent trobar-hi una gamma de símbols i d'expressions italianes que indiquen l'expressió musical que l'interpret ha de donar a la peça. N'hi ha de quatre tipus:

- a) Expressions de **tempo**, és a dir, indiquen la velocitat amb què s'ha d'interpretar: **presto**, **allegro**, **andante**, **adagio**, **largo**, etc.
- b) Expressions de **caràcter**, relacionades amb el sentiment: **dolcissimo** (molt dolç), **giocoso** (juganer), **spiritoso** (amb alegria), etc.
- c) Expressions d'intensitat, relacionades amb la dinàmica: **forte** (*f*), **piano** (*p*), **fortissimo** (*ff*), **mezzoforte** (*mf*), etc. També hi ha les grafies dels reguladors.

crescendo

decrescendo

- d) Expressions relacionades amb la manera d'accentuar i articular les notes: els símbols més habituals són els **lligats** i els **picats**; i el vocabulari més habitual el formen els mots **legato** (fer les notes lligades) i **staccato** (fer les notes picades).

La "llengua oficial"

De del segle XVIII l'italià s'utilitza com a "llengua oficial" de la música occidental. Tots els músics estan familiaritzats amb aquest vocabulari.

REPERTORI

Sobre las olas (Unitat 1)

Juventino Rosas

Grontxant-se 4

Fine

D.C. al Fine

REPERTORI

Noche de paz

♩ = 80

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

TAULA DE DIGITACIONS

